

Реферат на тему: "Англійський романтизм 19 століття в літературі"

Тематично-літературні

Англійський романтизм 19 століття в літературі

В Англії, на відміну від Німеччини, романтизм довгий час сам себе не усвідомлював, хоча романтичні тенденції там проявилися ще у XVIII ст. (іронічна самооцінка, антираціоналізм, уявлення про "оригінальність", "незвичність", "непояснимість", тяжіння до старини).

Одночасно з Великою Французькою в Англії відбувалася своя революція, набагато більш тихіша, але не менш трагічна, — революція індустріальна. Вмирала "old kind England" (стара, добра Англія), "green wood's England" (Англія часів зеленого лісу), народжувалась "workshop of the world" (майстерня світу). Англія почала будувати суспільство буржуазної демократії іще у XVIII ст. Отримавши права, рівні з аристократами, буржуа ринулися до штурму суспільства. Аристократи не могли конкурувати із ними у плані винахідливості, діловитості, хитрості. В результаті, наприклад, лорд Байрон через нестачу коштів вимушений був продати власний родовий маєток, який його пращури отримала як нагороду за служіння Британії. І вихований за законами родової честі дворянин, у простий селянин, нащадок вільних йоменів, відчували себе безсилими перед новою силою. Англійський романтизм розвився на ґрунті розгубленості людей художнього мислення перед світом буржуазного процвітання.

Англійський романтизм умовно розділяється на три покоління: старше (Блейк, Вордсворт, Кольрідж, Сауті, Скотт); середнє (Байрон, Шеллі, Кітс); молодше (Карлейль).

Вільям Блейк передбачив розвиток романтизму трохи не на двадцять років, за життя був відомий невеликій купці шанувальників, його творчість було оцінено пізніше. Творчість Блейка вважається романтичною через те, що в ній постійно відчувається опір часу. Гравер і поет створив свій власний світ. Його творчість нагадує сні наяву, причому Блейк усе життя щиро вірив: він бачить золотих птахів на деревах, веде бесіди із Сократом, Данте, Христом. Глибоко релігійний Блейк постійно намагався звести небо і землю, побачити небесне у буденному. "В одній миті бачити вічність, і небо — у цвітінні квітки", — так поет сформулював власне кредо. Його твори ("Пісні невинності" (1789), "Пісні досвіду" (1794), "Шлюб Неба і Аду" (1790), "Книга Уризена" (1794), "Ієрусалім, або Втілення Гіганта Альбіона" (1804), "Привід Авеля" (1821) демонструють абсолютну чужість Блейка передовій науці свого часу. Для нього беконівська "достовірність" є найгіршим із усіх обманів, а Ньютон виступає в творчості Блейка у вигляді символу зла. Сучасний йому світ поет порівнював із чудесною церквою, до якої увіз брудний змії й загадив її ("Я бачив храм..."). Через п'ятнадцять

років після смерті поета його відкрили "прерафаеліти", художники, які намагалися повернути мистецтво до "дорафаелівських" часів. Вони творили за законами старовинного ремісництва, і Блейк з його ствердженням блудливості розмов про "темряву середньовіччя", якої, на його думку, насправді не існувало, з його зануренням в абсолютну духовність і виготовленням книжок власними руками, без допомоги машин, був сприйнятим на рівні пророку. А наприкінці XIX ст. Блейка кінцево канонізували символісти.

Імена Вордсворта і Кольріджа часто задуються поряд, тому що вони є представниками так званої "озерної школи" ("лейкісти"). Вільям Вордсворт народився на півночі Англії, у Кемберленді, там і прожив більшу частину свого життя. Кемберленд називають "країною озер". Маєток Вордсворта було розташовано саме там, там він надавав притулок своїм друзям-поетам, тому і почали називати їх "лейкістами". Вордсворт вважається в Англії одним із найзначніших, якщо не найзначнішим поетом. Він є співцем англійського пейзажу, спокійного і затишного. У 1798 р. Вордсворт разом із Кольріджем видає збірку "Ліричні балади". Збірку відкривала поема Кольріджа "Сказання про старого морехода", таємнича історія про помсту природи тим, хто її не поважає. Семюель Тейлор Кольрідж з дев'ятнадцяти років почав приймати опіум (досить розповсюджена розвага в середовищі богемно налаштованих романтиків), і це суттєво скоротило його творчий шлях. Але "Старий мореход" залишився в історії світової літератури. Моряки із глибокої давнини поважають альбатросів, красивих птахів, які практично ніколи не сідають на землю. Вважається, що в них вселяються душі людей, які загинули на морі. Тому альбатросів не можна вбивати. Але старий морехід розповів сучасному перехожому: коли він був молодий, то просто заради дурної розваги вбив одну із таких птиць, яка проводжала їхній корабель. А потім члени екіпажу почали гинути один за одним, спочатку під час шторму, потім — від спраги під час штилю. І тільки винуватся трагедії духи природи залишили в живих, і тепер він блукає містом, скалічений алкоголем і божевіллям старець, і розповідає людям про помилку, яка зруйнувала йому життя, але ніхто не прислухається до нього. Духи природи засудили його до Життя — у — Смерті, муки совісті катують старого моряка важкими видіннями про смерть і передсмертні прокляття товаришів. Ця людина не живе, а існує під тягарем важкого покарання. Чеканні рядки поеми діють на читача магнетично. Шеллі знепритомнів, коли вперше почув цю поезію. Роберт Сауті, ще один представник "лейкізму", зробив видатну державну кар'єру. Його було, також, як і Вордсворта, призначено придворним поетом. Пізніше, в "Дон Жуані", Байрон піддасть "лейкістів" сарказму через їхню споглядальну й аполітичну позицію. Хоча не можна признати абсолютну правоту Байрона. Наприклад, у Сауті є балада "Блейхемській бій", яка уявляє собою іронічне представлення державної історії. Внуки знайшли на полі, де колись проходила битва, череп, і прохають дідуся розповісти, яким був знаменитий Блейхемський бій? Адже в підручниках написано, що він є славетною сторінкою англійської історії. Дідусь у розгубленні: його пам'ять зберегла жахливі, нелюдські картини, а у школі вчать тільки парадній сторінці історичних подій.

Вальтер Скотт , шотландський баронет (справжнє ім'я — герцог Бокль), походив із фамілії, внесеної до історичних анналів. Все життя Скотта було присвяченим історії: він збирав історичний шотландський фольклор, колекціонував рукописи й антикваріат. До літератури Скотт прийшов досить пізно, у тридцять три роки. У 1805 р. він опублікував свої "Пісні шотландського кордону". До якої надійшли як фольклорні, так і авторські балади. А у сорок два роки письменник вперше представив на суд публіки свої історичні романи. В числі своїх попередників на цьому поприщі Скотт називав численних авторів "готичних" й "антикварних" романів, особливо його захоплювали книги Мері Еджуорт, яка присвятила свою творчість зображенню ірландської історії. Але Скотт шукав свій, власний шлях. "Готичні романи" не задовольняли його занадтим містицизмом, "антикварні" — незрозумілістю для сучасного читача. Після довгих пошуків Скотту вдалося створити універсальну структуру історичного роману, провівши перерозподіл реального і вигаданого так, щоб показати — не життя історичних осіб, а постійний рух історії, який не може зупинити жодна з видатних особистостей, є справжнім об'єктом, вартим уваги художника. Погляд Скотта на розвиток людського суспільства називають провідеціалістським (від лат. Providence — Божа воля). Тут Скотт іде слідом за Шекспіром. Історичні хроніки Шекспіра осягали національну історію, але на рівні "історії королів", Скотт перевів історичних особистостей у площину фону, а на авансцену подій вивід вигаданих персонажів, на долю яких має вплив распря між стариною й новизною, зміна епох. Таким чином Скотт показав: рухаючою силою історії виступає народ, саме народне життя є основним об'єктом художнього дослідження Скотта. Його старина ніколи не буває розмитою, туманною, фантастичною. Скотт є абсолютно точним у зображенні історичних реалій, тому вважається, що він розробив явище історичного колориту, тобто майстерно показав своєрідність певної епохи. Іще одна деталь: попередники Скотта зображували історію заради історії, демонстрували свої видатні знання, і таким чином збагачували знання читачів, але заради самих знань. У Скотта не так : він знає історичну епоху детально, але завжди пов'язує її із сучасними проблемами, показуючи, як подібні проблеми знаходити своє вирішення у минулому. Особливо цікавила Скотта "шотландська проблема", їй він присвятив романи "Уеверлі" (1814), "Роб Рой"(1818), "Пуритани" (1816). Роман "Айвенго" (1819) було створено на матеріалі англійської історії, але центральна його проблема стосується все ж таки "шотландського питання". Шотландія і Англія йшли до об'єднання декілька віків і кінцево об'єдналися у XVIII ст. Але об'єднання не задовольняло старовинні шотландські клани, і вони почали боротьбу. Англійці придушували одне повстання за іншим. Ставало зрозумілим: маленька, економічно недорозвинута Шотландія не може протистояти силою зброй могутній, індустріально розвинутій Англії. І тому Скотт зайняв позицію примирення. Ствердженню мирного співіснування шотландців й англійців він присвятив цілу низку романів, показуючи боротьбу між Шотландією і Англією у різні історичні епохи і завжди закінчуючи свої романи романтичним і символічним весіллям, одруженням парубка і дівчина з двох ворогуючих станів. Головні герої, також, як і традиційний

happy end, завжди втілюють авторський моральний ідеал і відповідають особливостям романтичного суб'єктивізму. Скотт ніколи не приховував власних симпатій: Роб Рой (шотландський Робін Гуд), викликає повагу автора, захоплює своєю нестримною відвагою і жаданням волі. Але Скотт одночасно визнає: старовинні звичаї горців є дикими, і як би він сам не любив усе шотландське, розгул вільготи є приреченим. В романі "Айвенго" ми також бачимо, що прихильності автора віддано саксам, які страждають під гнітом жадібних феодалів-норманів, але національна єдність є неминучою, через століття на місці двох ворогуючих таборів виникне єдина англійська нація, яка вбере у себе елементи як саксонської, так і норманської культур. Універсальну структуру історичного роману, яку створив Скотт, було підхоплено у багатьох країнах (Гюґо, Купер, Куліш та ін.), причому не тільки романом історичним. Роман завжди є історичним, тому що він осмислює події, які, хоч на декілька років, але віддаляються від сучасності, і тому що реалістичний роман сприймає людину на фоні руху історії (Стендаль, Бальзак, Толстой). Тому Скотта вважають одним із творців сучасного жанру роману.

Коли на горизонті англійської поезії з'явився Байрон, Скотт припинив писати вірші, визнавши що не має ніякого сенсу робити це на фоні того, кого так щедро було наділено поетичним даром від природи. Джордж Гордон Байрон на загальносвітовому рівні вважається найкрупнішою фігурою англійського романтизму. "Поетом погорди" назвав його Пушкін. Красивий, але кривий на одну ногу Байрон, нібито особисто втілював своїх величних, але скалічених морально героїв. Його ранні поезії склали збірку "Часи дозвілля" (1807), в якій студент Кембріджського університету висловив своє ставлення до сучасності ("Дім батьків, ти прийшов до розору..."), і продемонстрував, у всякому випадку — на словах, легковажне ставлення до поезії. Можливо поетичний дар вразив сучасників, можливо — зневажливий погляд на людство, але збірка викликала низку негативних рецензій з боку романтиків старшого покоління (особливо з боку "лейкистів"). Молодий поет відповів полемічним твором, в якому висловив власне розуміння місця художника у суспільстві. "Англійські барди та шотландські оглядачі" (1809) є поетичною, сповненою сарказму, сатирою на стан англійської літератури романтичної доби. Споглядальна позиція "лейкистів" здається йому смішною, їхній відрив від реальності — злочинним. Він називає своїми вчителями сатириків ХУІІІ ст. — Свіфта (якого в Англії вважають божевільним генієм), Філдінга, декларує власну належність до просвітницького культу Розуму. Хоча творчість Байрона, безумовно, носила романтичний характер, про це свідчить його небажання бачити сучасну йому Англію, в якій його давній і славетний рід відтепер мало що означав. З'явилися нові цінності, головними з яким стали гроші.

"Він був увесь за дійсність", — говорив друг і біограф Байрона Т.Мур. Але ці слова треба розуміти, враховуючи наступний аспект: за яку дійсність? Байрон не хотів бачити дійсність буденну, метушливу. Його приваблювала дійсність романтична, тим паче, що, на відміну від інших романтиків, які оспівували вигадані замки й вигадані мандри Сходом, Байрон мав власний родовий замок і до Сходу їздив дійсно. Подорож молодого

поета до Португалії, Іспанії, острову Мальта, Албанії, Туреччини, Греції сучасники вважали божевільям. Ніхто не вірив, що лорд повернеться додому. Але він повернувся, уславивши себе штурмом Дарданелл, які, як античний герой Леандр, переплив. Байрон не просто писав вірші, він жив поетично. Про це свідчить і його політична позиція. Успадкувавши місце у Палаті Лордів, поет почав із захисту луддитів, робітників текстильних підприємств, які ламали стани, намагаючись таким чином запобігти скорочення. Парламент роздивлявся законопроект (білл) про впровадження смертної кари для луддитів. Байрон, як у парламенті, так і в поезії, порадив державі вішати робітників на вовняних панчохах. Щоб увесь світ бачив: в індустріальній Англії машину, яку виготовляє панчохи, цінують набагато вище, ніж людське життя. У 1828 р. Байрон публікує дві перші пісні "Паломництва Чайльд Гарольда" і отримує шалену популярність. Поему, яка надала життя ліро-епічному жанру, було створено на основу дорожнього щоденника, до якого Байрон вносив свої враження під час подорожі. Вигаданий, розчарований у житті Чайльд Гарольд з'являється на початку твору і бентежить уяву своїм чорним плащем і суто англійським спліном. Але автор незабаром відсуває його убік і починає говорити із читачами від першої особи. Таким чином епічна лінія (мандри Гарольда) перехрещується із лінією ліричною (авторські відступи). В результаті з'являється жанр ліро-епічної поеми. Із 1813 до 1816 Байрон опублікував низку поем-фрагментів, які отримали наймення "східних" ("Гяур", "Абідоська наречена", "Корсар", "Осада Коринфу", "Лара"). В них з'являється таке явище, як "байронічний герой", тісно пов'язаний тим, що має назву "байронізму". "Байронізм" є явищем неодноримим. Він втілює жадання абсолютної волі, відштовхується від усього, пов'язаного із традиційним способом життя людства. Герой Байрона кидає виклик традиційній моралі, релігії, і тому "байронізм" нерідко ототожнюють з демонізмом. Це явище привабливе і одночасно жахливе. "Байронізм" приваблює відчайдушною хоробрістю, нехтування будь якою небезпекою, навіть і смертельною, і відштовхує індивідуалізмом. "Ти для себе лише хочеш волі", — сказав Пушкін в поемі "Цигани", і тим виніс вирок цьому явищу. Байрона не дуже поважають на батьківщині. Англійці бачать у цій надзвичайно обдарованій особистості в першу чергу руйнівну силу, жорстоку і небезпечну. Байрон та його герої грають не тільки власним життям, вони приносять в жертву власному "Я" і життя інших людей, перетворюючи існування близьких на нестерпне страждання. Але байронічний герой і сам страждає, він не може знайти собі притулок у середовищі звичайних людей, і назавжди залишається самотнім. Поезія Байрона "Похмура душа" набули значення символу "світової скорботи". Байрон тужить не тільки через недосконалість сучасного йому світу або через трагічність власної долі. Його туга набуває значення всесвітньої: світ, на його думку, є побудованим несправедливо, тому що побудував його несправедливий Бог. Тому й обирає характерний для Байрона герой Каїн у поведінці не Бога, а Люцифера, який колись був ангелом, але не погодився із абсолютною владою Бога і відважився на бунт (поетична драма "Каїн").

Після публікації "Чайльд Гарольда", а також низки поезій, Байрон стає кумиром

молоді. Навкруги нього гуртуються люди мистецтва і швидко стають жертвами жорстокості і егоїзму поета. Після гучного розлучення з дружиною (однією із найосвіченіших жінок того часу, Анабелою Мілбенк), яка звинуватила поета у злочинних стосунках із сестрою (інцест), Байрон був вимушений назавжди залишити батьківщину. У важкий для поета 1816 р. на його захист неочікувано виступив Вальтер Скотт, який намагався пояснити обуреним англійцям, що поведінка поета уявляє собою "дивний збіг якостей, які мають назву поетичного темпераменту". У 1816—1818 рр. Байрон мешкає у Швейцарії, де створює "Станси до Августини", "Шильонського в'язня", закінчує "Паломництво Чайльд Гарольда". У швейцарських Альпах з'являється драматична поема "Манфред", історична поема "Мазепа", починається "Дон Жуан". Поезія пізнього Байрона вражає невимушеністю, природністю, свободним виразом поетичного темпераменту. Читачу здається, що автор просто "дихає віршами", створюючи їх буквально "на ходу". Нібито він просто передає власні думки, які від природи народжуються у вигляді поетичних рядків. До кінця життя Байрон переїжджав з однієї країни до іншої. "Хоробрий скрізь знайде батьківщину", — любив повторювати він. В Італії поет примикає до карбонаріїв, італійських борців за незалежність від Австрії, але його боротьба носить несерйозний, експериментаторський характер. Байрон був і залишився лордом, і, скоріше, грав роль революціонера. У травні 1823 р. Байрон переїхав до Греції, де прийняв участь у повстанні патріотів проти турецького іґа. Він щедро фінансував повстання, постачаючи повстанцям зброю, і одночасно писав "Дон Жуана", який так і залишився недописаним. 19 квітня 1824 р. лорд Байрон помер у місті Міссолонґа при нез'ясованих обставинах (інформація, яку довгий час подавалася у радянських підручниках, і стосувалася героїчної смерті у таборі повстанців зараз не підтверджується).

Поему "Дон Жуан" можна вважати духовним заповітом Байрона. Її називають поетичною енциклопедією Європи кінця XVIII — початку XIX ст. Перед читачами проходять історичні події і історичні особистості, і все це — служить фоном для пригод безпорадного Дон Жуана (Байрон кардинально змінює традиційний образ). І сам герой (а він є частково автобіографічним), і "великі люди", які зустрічаються на його комічному шляху, не викликають в автора нічого, окрім іронії. Не помилював лорд і знаменитих англійців, через що англійська спільнота відмовила йому у почесному похованні (у Вестмінстерському абатстві). Легені поета було поховано у Міссолонґа, а тіло у церкві містечка Гекнолл, яке знаходиться на родовій землі поета.

"Англіїці можуть думати про Байрона все, що їм заманеться, але іншого такого поета вони не породили", — сказав Гете, який осмислив творчу особистість Байрона в "Фаусті" в образі Евфуріона, сина Фауста і Єлени Прекрасної. Евфуріон народився для чистого мистецтва, але не схотів існувати у штучних умовах, поринувши у царство дійсності, яка його вбила. Успіх спадщина Байрона на загальносвітовому рівні є набагато більшим, ніж на батьківщині. Цей поет ненавидів "людське стадо", виступав проти "рабської покори", цинічно заперечував всі людські святині, і все одне — він не може не викликати поваги, хоча б через абсолютну відвертість своєї творчості, яка

пройшла шлях від пристрасного бунтарства до абсолютно байдужого ставлення до світу через спустошеність душі.

У 1816 р. Байрон у Швейцарії познайомився із Шеллі, і їхня дружба стала літературним фактом. Всі мемуаристи і біографи Шеллі визнають: це була людина неминучої привабливості, яка силою своєї чарівності буквально перетворювала людей на власні речі. Але закінчувалось таке перетворення як правило трагічно. Персі Біші Шеллі походив із знатної і дуже впливової родини. Але аристократичне середовище розірвало з ним будь які зв'язки. Ще навчаючись у школі, майбутній поет отримав репутацію божевільного через блюзнірське ставлення до Бога. Із університету Шеллі виключили через брошуру "Необхідність атеїзму". Після кінцевого розриву з батьками поет вів мандрівне життя, створив щось на подібну власного суспільства, яке складалося головним чином із закоханих у нього дівчат, з однією з яких, дочкою шинкаря, він узяв шлюб. Шеллі вважав себе революціонером, виступав на мітингах робітників, але насправді життя простого народу його цікавило мало. Це був скоріше акт мистецтва. Суттєві наслідки мало знайомство із Вільямом Годвіном, революційно налаштованим романтиком, з дочкою якого, письменницею Мері Годвін, Шеллі узяв новий шлюб. Його колишня дружина, а також сестра Мері Годвін наклали на себе руки. Суд позбавив Шеллі права виховання дітей, англійське суспільство примусило його покинути батьківщину. Молоде подружжя якийсь час блукало Європою, а у 1822 р. після шторму біля берегів Італії було знайдено мертве тіло Персі Біші Шеллі. Яхта залишилась неушкодженою. Його смерть залишилась загадкою. Існує версія, згідно з якою, Шеллі мав таємні стосунки з контрабандистами, які й відправили його в інший світ. Радянське літературознавство увінчало Шеллі пошаною через його революційні переконання, не помічаючи руйнівних тенденцій його творчості. Світ ставиться до поета більш обережно, хоча й визнає його безперечний талант.

Спадщина Шеллі вбирає лірику, поеми, поетичні драми, трактат про поезію, чимале за обсягом листування, щоденники, політичні памфлети, філософські етюди. Особливо відомою є поетична драма "Прометей звільнений" (1819), в якій людська історія подається як процес поступового заглушення ініціативи, згасання волі, придушення сміливості. Звільнений Прометей залишає гори Кавказу і нібито розчиняється в образі Людства. Прометей звільнений, за думкою автора, і є це нове людство, просвітлене і підняте на новий рівень розвитку. "Ода західному вітру", також, як і "Прометей звільнений", демонструє нігілістичні тенденції, які взагалі є характерними для творчості Шеллі.

У 1818 р. дружина Шеллі, Мері Годвін, публікує технічну антиутопію "Франкенштейн", в якій виводить на авансцену "сучасного Прометей". Талановитий вчений відкрив таємницю живої матерії і думав, що ошчасливив людство. Створивши штучну людину, він відчуває себе переможцем над природою, але подальші події доводять: "просвітлене", раціонально налаштоване людство є потворою, а геніальний вчений — божевільним.

В кишені мертвого Шеллі знайшли книжку поезій Джона Кітса. Джон Кітс походив

із зовнішньо благополучної буржуазної лондонської родини, над якою нібито тяжів рок. Кітс ще був підлітком, коли померли його батьки: батько вбився, коли упав з коня, мати померла від туберкульозу. Старший брат незабаром пішов за нею, а молодший, Джон, через сімейне захворювання не встиг прожити повноцінне поетичне життя. У 1820 р. шанувальники поета зібрали гроші і відправили поета до Італії, де у 1821 р. його не стало. Кітса поховали на одному кладовищі із Шеллі. "Поет краси", як його називають, залишив сонети, оди, балади, поеми. Ставлення до спадщини Кітса було різним за життя, різним воно є і зараз. На відміну від аристократичної поезії Байрона й Шеллі, стиль Кітса яскраво демонструє особливості так званої "міщанської школи поезії". Кітс вражає квітчастістю, але не банальною, а цілком оригінальною. Кітса приваблювала античність, книжна культура, яку він добре не знав, тому що не мав класичної освіти. Тому його твори тримають в собі чимало фактичних помилок, але цей курйоз тільки надає його творчості привабливості. Життя Кітса не відрізнялося великою кількістю цікавих подій, а тому читання "Іліади", стрекіт цвіркуна, співи солов'я, відвідування дому Бернса, отримання листа від друга, навіть зміни у настрої і погоді, стають для Кітса приводами для створення поезій. Сам поет називав власну творчість " скоріш божевільною спробою, ніж завершеною справою", але світ і досі цінує його. Кітс вважав, що поезія повинна "здаватися спогадами", таким чином передбачуючи подальший розвиток поезії як символічної, так і модерністської.

Проза англійського романтизму представлена іменами Метьюрина, Лема, Хезлітта, Лендора, де Квінсі, Карлейля. Вона тяжіє до загадкового. На сторінках англійського романтичного роману постійно з'являються вампіри, середньовічні замки, таємничі незнайомці, мандрівники, привиди, страшні родинні таємниці, і усе це — на фоні простих побутових подробиць і мотивованого психологізму. Тобто наявним є продовження традицій "готичного роману", який зародився ще у XVIII ст., і народження нового мистецтва — мистецтва класичного реалізму.